

Landsledelsens syn på den aktuelle øst-vest-krise

Dansk-Russisk Forenings landsledelse har drøftet den tiltagende krise mellem Rusland, Ukraine og en lang række europæiske og andre "vestlige" lande. Den konstaterer med stor bekymring, at det tillidsforhold, der gennem en årrække møjsommeligt er blevet bygget op mellem tidligere ideologiske modstandere, er gået ind i en afgørende krise pga. en lokal krise i Østeuropa. Der er tale om skuffede forventninger på begge sider, mellem Rusland og de vestlige lande, og en voldelig konflikt mellem nært beslægtede naboer, som hidtil har kunnet leve fredeligt sammen. Det er den største internationale krise i Europa i 15 år, og en udfordring af hele det sikkerhedsmæssige system, som er blevet bygget op efter afslutningen af den Kolde Krig.

Ukraine er et meget sammensat land, som det tidligere Jugoslavien. Men mens dette gik til grunde i de voldsomme krige i 1990'erne, forblev Ukraine samlet og fredeligt. Ikke uden indre spændinger og konflikter udadtil, men indtil 2013 stadig som et samlet og kulturelt mangfoldigt land. Men samtidig også et forgældet og elendigt styret land plaget af korrupsion. Det folkelige oprør mod den russisk-støttede præsident Janukovitj omfattede i starten utilfredse fra alle etniske grupper. Men siden er konflikten blevet etnificeret og internationaliseret, landet er blevet en både politisk, sproglig og religiøs slagmark, og tilmed en kampplads mellem øst og vest. Nogle analytikere benævner det ligefrem en ny koldkrig.

Den ukrainske halvø Krim er blevet annekteret af Rusland efter et lokalt kup og en i al hast gennemført folkeafstemning, som ikke anerkendes af FN. Pro-russiske styrker har kæmpet med den ukrainske centralregering og præsident om kontrollen over det østlige Ukraine, hvor der er udråbt russiske "folkerepublikker" i Donetsk og Luhansk. Oprøret i øst er blevet afgrænset, men er på ingen måde ophørt, heller ikke hjælpen til oprørerne fra Rusland, selv om det fra officiel russisk side fastholdes, at man ikke er en del af krigen, og at det kun er frivillige, som kan træffes som kombattanter på den anden side af grænsen. Om den i efteråret indgåede våbenhvile kan holde i længden, kan kun tiden vise.

Fra partnere til modparter

Ruslands leder Putins popularitet er vokset stærkt i Rusland, men raslet ned mange steder i udlandet. Lige som den russiske rubels kurs, som er stadigt faldende, til tider dagligt. Fjendebillederne vokser frem i de offentlige medier i både øst og vest. Vestlige sanktioner er blevet besvaret med russisk sanktioner. Men det er en illusion at tro, at sanktionsvåbnet vil være særlig effektivt på kort sigt til noget af siderne. Krisen udstiller i virkeligheden både EU's og Ruslands svagheder. Det er klart at der ikke er en militær løsning på den i form af en væbnet ukrainsk generobring af Donetsk og Luhansk. Det har russerne effektivt sat en stopper for. Faktisk er der kun én sikker vinder af krisen: Kina.

I den nuværende krise er EU blevet en hovedaktør. Den udløstes af krisen omkring associeringsaftalen for Ukraine, som Rusland var imod, men den alvorligste optrapning fandt sted, efter at man fra EU-side afslog det russiske forslag om trepartsforhandlinger mellem præsident Janukovitj, EU og Rusland om et løsning af krisen, herunder Ukraines store gæld til Rusland for olie og gas og bl.a. derfor truende økonomiske kollaps. En fælles optræden ville have gavnet både EU, Rusland og Ukraine. I stedet har vi nu en krise, hvor alle direkte involverede før eller senere bliver tabere, men først og især lokalbefolkningen i de omstridte dele af Ukraine og de russiske NGO'er, som i stigende grad rammes af regeringens mistænksomhed over for alt, hvad der kan tolkes som fremmed indblanding og "vestlig smitte".

Alvorligst vil det være, hvis konflikten yderligere eskalerer og de personlige kontakter via handel, turisme, kulturudveksling og sport bliver hæmmet eller umuliggjort. For når diplomatiet slår fejl, er det gennem de mellemfolkelige kontakter, at muligheden for en bedring viser sig. En af de store gevinster af Berlin-murens fald i 1989 og Sovjetunionens opløsning i 1991 har netop været Ruslands fulde integration i det globale fællesskab, og den er voldsomt udfordret af den aktuelle krise.

Det tager mange år at overvinde virkningerne af en langvarig handelskrig. Alene af den grund bør der så hurtigt som muligt findes en løsning på krisen. Men også lokalt haster det. Med al den sympati, man kan nære for den ukrainske hærs forsvar for sit nationale territorium, er den nuværende borgerkrig utrolig omkostningsfuld for civilbefolkningen i de østukrainske udbryderområder. Efter alt at dømme sker der menneskeretskrænkelser fra begge sider i konflikten, og civilbefolkningens tabstal er kraftigt stigende. Det fyrer yderligere op under under den informations- og propagandakrig, som udfolder sig med stigende intensitet i globale og lokale medier.

Erfaringerne fra Balkankrigene

Erfaringerne fra det tidligere Jugoslavien burde have lært alle, hvor hurtigt en tilsyneladende stabil situation kan ændre sig, og hvor svært det kan være at få "ånden tilbage i flasken", når den først er sluppet løs. Fra eks-Jugoslavien ved vi også, hvor vanskeligt det kan være i praksis at kontrollere selvbestaltede krigere – de kan sagtens vende sig mod deres beskyttere og spænde ben for deres politik. I tilfælde Bosnien og Kroatien endte det 1995 med, at de selvbestaltede blev sat uden for døren under forhandlingerne. Men inden dette foregik, var der sket ganske forfærdelige overtrædelser af menneskerettighederne. Det er det scenarie, det gælder om at undgå i den aktuelle situation i Ukraine.

Det er klart et nærliggende synspunkt, at man må reagere over for selvtægt i international politik. Men hvis ikke der hurtigt etableres tålelige praktiske løsninger på de opståede konfliktsituationer, risikerer langtidsvirkningerne at blive langt mere alvorlige end den oprindelige konflikt. Det er ikke smukt med "frosne konflikter" som dem i Aserbajdsjan, Bosnien, Cypern, Georgien, og Moldova. Men de giver dog mulighed for at komme videre ad mere fredelig vej. En fortsat væbnet konflikt i Ukraine vil kun virke undergravende både lokalt, regionalt og internationalt. Derfor er en effektiv dialog mellem de centrale aktører mere nødvendig end nogensinde, hvis der skal skabes humanitært tilfredsstillende forhold i regionen og en genopretning af tilliden mellem stormagterne, herunder EU og Rusland.

Civilsamfundet som ressource

I den forbindelse ligger der en vigtig ressource i det fortsatte NGO-samarbejde omkring Østersøen. På NGO-organisationernes Østersønetværks møde i juni i Turku, Finland kunne delegaterne fra både EU-landene ved Østersøen og det nordvestlige Rusland forenes om en fælles deklARATION vedr. den aktuelle krise. Det er i den aktuelle situation af afgørende betydning at modvirke mediernes tendens til at piske følelserne op, og fastholde og styrke det levende samarbejde over grænserne mellem lokalsamfundene, som har udviklet sig gennem de sidste 25 år, med støtte fra Nordisk Ministerråd, Europarådet og EU.

Det er vigtigt at huske, at det var kontakterne mellem de vestlige civilsamfund og det russiske, som skabte grundlaget for, at den kommunistiske Sovjetunionen brød sammen på fredelig vis. Både opfølgningen på Helsinki-aftalen af 1975 og Next Stop Sovjet-bevægelsen var led i en opbygning af tillid og personlige kontakter på tværs af Jerntæppet. Det er de samme kontakter, som skal sikre, at den nuværende risikable udvikling igen bliver vendt til et positivt, innovativt og gensidigt gavnende samarbejde over grænser.

Dette er en del af baggrunden for Dansk-Russisk Forenings over 25 år gamle initiativ med årlige Ruslandskonferencer på Christiansborg, som var inspireret af Mikhail Gorbatsjovs tanker om "Det Europæiske Hus" og finansieres af "Hermod Lannungs Fond til støtte for arbejdet for en styrkelse og videreudvikling af De Forenede Nationer", og det nyere initiativ "Grundtvig og Rusland", hvor den tredje konference i rækken lige er blevet afholdt i Moskva 24.-28. september – lige som tidligere med deltagelse både fra russisk og dansk side, og denne gang med Statsdumaens uddannelses- og oplysningsudvalg, Det Humanistisk-Økonomiske Institut og den evangelisk-lutherske menighed i Moskva som nye partnere.

Den aktuelle udfordring

Den nuværende krise bør gøre os bevidst om, at fællesskabet mellem Rusland og det øvrige Europa er en helt afgørende forudsætning for kontinentets fremtid og en uundværlig ressource for videreudviklingen af frihed og velfærd i alle dele af vort kontinent, som har lidt så store tab i menneskeliv og kulturelle værdier siden Første Verdenskrig. Den store katastrofe for 100 år siden førte til både kommunismen i Sovjet, nazismen i Tyskland, Anden Verdenskrig og den Kolde Krig. Alt dette bør nu være tilbagelagte stadier. Rusland og vi behøver hinanden. At afskrive vores store nabo – både i Østersøen og Arktis – som har været en del af vores verden i over 1000 år, er ikke en farbar vej. Men det kræver en stor indsats, både fra dansk og fra russisk side, at få standset medie- og handelskrigen og genoprettet tilliden mellem øst og vest i den aktuelle situation. Og det haster!

For Landsledelsen af Dansk-Russisk Forening

Karsten Fledelius, landsformand

8. november 2014